

Coördinatieproblemen

Auteur(s):

Keuzenkamp, H.A.

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4084, pagina 985, 4 december 1996

Rubriek:

Redactioneel

Trefwoord(en):

economische, orde

Deze zaterdag wordt in Groningen de jaarvergadering van de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde gehouden. Er staat een merkwaardig thema op de agenda: marktwerking versus coördinatie. Is de markt dan geen middel bij uitstek om kennis, preferenties en handelingen van vele individuen te coördineren? Waarschijnlijk is bedoeld dat er, naast de markt, ook nog andere coördinatiemechanismen zijn, zoals wetgeving, onderlinge afspraken, normen en waarden.

In de toelichting op de opdracht aan de preadviseurs staat dat het eigenlijk moet gaan over de vraag "wat zijn de kerntaken van de overheid, respectievelijk de markt en hoe verhouden die zich tot elkaar?"¹. Dat is een nogal abstracte vraag. In de jaren tachtig toen de rol van de overheid in brede zin ter discussie stond, deed die het goed. Maar anno 1996 had die vraag wel wat meer toegespitst mogen worden. Er is nu immers een veel diepgaander debat over veel specifiekere problemen. Dus: marktwerking in de landbouw, of: coördinatieproblemen in financiële markten, of: informatieproblemen in de sociale zekerheid. Nu komt dat alles, en veel meer, aan bod.

De preadviezen zijn van Geelhoed (over markt en ordening), Kuipers (over marktfalen en het belang van de overlegeconomie), Hoogduin en Swank (de financiële sector), H.W. de Jong (over de schijnproblemen van de algemene economie), Oskam (de landbouw) en ten slotte De Kam, Sterks en De Haan (sociale zekerheid). Nentjes heeft er een inleiding bij geschreven. Het zal weinig verbazing wekken dat er moeilijk een rode draad in het geheel valt te ontdekken. Waar er raakvlakken zijn verschillen de meningen flink (bijvoorbeeld bij Geelhoed en Kuipers over de waarde van de overlegeconomie). En waar de raakvlakken ontbreken mag men slechts hopen op de kwaliteit van de individuele beschouwingen.

Omdat het ondoenlijk is alle bijdragen te bespreken, beperk ik mij tot die van De Jong. Hij is een verklaard voorstander van meer marktwerking, maar meent dat de gelovigen zich op de verkeerde profeten beroepen. Voor de neoklassieke economie moet het bij hem ontgelden. Deze theorie suggereert een verband tussen winstgevendheid en gebrekkige marktwerking. Ook enkele empirische studies, die dit verband pogen bloot te leggen, over de mate van concurrentie in een markt worden fors bekritiseerd. Hoge winsten en goed functionerende markten kunnen heel goed samengaan: het is een onderdeel van de productcyclus. Omgekeerd is een lage 'markup' geen teken van een heel goed functionerende markt.

Een andere neoklassieke stelling is dat volledige mededinging plaats moet maken voor een 'natuurlijk' monopolie waar schaalvoordelen belangrijk zijn. Volgens De Jong is dat zelden het geval, en is de vorming van zogenaamde 'natuurlijke' monopolies vooral een alibi geweest voor de overheid om aan geld te komen. Een voorbeeld: de spoorwegen leverden rond 1900 ongeveer 50% van het inkomen van Pruisen op, terwijl vandaag pleidooien voor privatisering uit geldnood te verklaren zijn (beëindigen subsidies, innen van vermogenswinsten).

Concentratie is ten dele een autonoom proces, dat niets te maken heeft met slechte marktwerking maar meer met het stadium waarin een product zich op de markt bevindt: de rijpheid van het product. In eerste instantie (vlak na de innovatie) is de markt geconcentreerd. Vervolgens komen er toetreders, terwijl een goed dat zich niet verder ontwikkelt en dus geheel gerijpt is vaak slechts een klein aantal zeer grote aanbieders overhoudt.

Het is jammer dat de organisatoren van de bijeenkomst niet specifiek om commentaar op de mededingingswet hebben gevraagd. Het betoog van De Jong heeft namelijk enkele interessante implicaties. Deze wet houdt slecht rekening met marktdynamiek. Sommige zeer concurrerende marktpartijen, zoals franchisebedrijven, worden daar de dupe van. Van de minister krijgen zij een keurslijf opgelegd (een verbod op prijsafspraken binnen de keten) die, als ik De Jong goed interpreteer niets met marktwerking te maken heeft. Concentratie van winkelketens is immers gewoon een uiting van de rijpingsfase van een bedrijfstak en niet van gebrekkige concurrentie. Ook het voornemen om marktmacht af te meten aan absolute omzetcijfers is van de zotte (en het pleit niet voor het ministerie van Economische Zaken dat men hieraan vast blijft houden). Maar zelfs een criterium op basis van marktaandelen heeft slechts beperkte zeggingskracht: marktaandelen zijn slechts een symptoom van de productcyclus. De vraag "hoe meten we marktmacht en wanneer is deze gevaarlijk?" zou een mooi thema voor de bijeenkomst zijn geweest, met de behandeling van de mededingingswet in het vooruitzicht. Dan had de KVVVS een rol in het debat kunnen spelen.

Ten slotte een uitsmijter. Niet alleen producten kennen een cyclus, ook instituties. De KVVVS lijkt zelf echter niet het hoogtepunt van dynamiek. De voorzitter heeft een veel te lange zittingstermijn. Bestuursleden moeten juist ook uit de doorgebroken leden van een aanstormende jonge garde worden geselecteerd. Waarom durft de KVVVS de markt niet aan, met een jaarlijkse verkiezing die op dezelfde leest is geschoeid als bij alle vergelijkbare verenigingen (European Economic Association, American Economic Association, Royal Economic Society)? Vrezen de heren een coördinatieprobleem

1 A. Nentjes (red.), *Marktwerking versus coördinatie*, preadviezen van de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde, Lemma, Utrecht, 1996, blz. 1.

Copyright © 1996 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)